

У травні цього року виповнюється 140 років з дня народження Якова Феофановича Чепіги – відомого (але призабутого в радянські часи) педагога, педолога, психолога. Він був засновником Педологічного інституту в Києві, підручникотворець активно запроваджував у навчанні грамоти метод цілих слів, що й нині пропонує його сучасна програма тощо. В незалежній Україні про нього вперше подала відомості Ольга Сухомлинська (1994 р.). У бібліотеці ім. В.О.Сухомлинського планується провести "круглий стіл" до дня народження Я.Ф.Чепіги, за участі дослідників життєдіяльності педагога.

Наталія БОГДАНЕЦЬ-БІЛОСКАЛЕНКО,
доцент Київського університету імені Бориса Грінченка

Праця, що очищає душу

До когорти почесних імен учених-педагогів минулого (Борис Грінченко, Володимир Дурдуківський, Тимофій Лубенець, Володимир Науменко, Софія Русова, Іван Стешенко та ін.) належить і Яків Феофанович Чепіга (Зеленкевич).

Невиправданими залишаються факти замовчування провідних історико-педагогічних праць, досліджень тих персоналій, які власним життям підтвердили невпинний поступ національної педагогічної думки в Україні.

Життя Якова Феофановича Чепіги – трагічна сторінка в історії українського народу. Визнання і справжній пошанівок його науково-методичної спадщини настав уже в пострадянські часи. Я.Ф.Чепіга належить до тих небагатьох непокірних вільнодумців, які зробили значний внесок у розвиток національної педагогічної генези, освіти і виховання на українському підґрунті. Його ідеї мають вагомe значення для педагогічної науки й донині. Учений досліджував проблеми історії освіти, дидактики, теорії виховання, психології, педології, методики викладання окремих предметів, створив концепцію національної системи освіти, автор багатьох підручників і навчальних посібників для дітей і дорослих. Загалом він написав понад 150 науково-методичних праць з питань педагогіки та психології.

Народився Яків Чепіга (Зеленкевич) 12 травня 1875 року в селі Мар'янці на Херсонщині. Прізвище Зеленкевич – від батька, Чепіга – по матері, яке стане одним із його псевдонімів. Походили Чепіги з козацького роду.

Спинюся на вимогах до вчителя, які висував Яків Чепіга у праці-монографії "Самовиховання вчителя" (1914 р.). Вчений вважав учителя тією культурною силою, яка несе людству світло знань. Поведінка, зовнішність учителя має бути взірцем для учнів, батьків та оточення,

в якому перебуває вчитель поза межами школи. На думку вченого, учитель прищеплює моральні чесноти і стійкі переконання добра й краси. Саме тому педагогові треба постійно вдосконалюватися в науково-методичному спрямуванні, досягати високої професійної якості в роботі.

Можемо стверджувати, що дослідник усвідомлював найголовніше: проекти та ідеї щодо школи, реальне втілення їх у навчально-виховний процес багато в чому залежить від особистості вчителя, його впливу на дитину. На його думку, високе покликання вчителя не обмежується лише навчально-виховним процесом. Учений переконаний, що вчитель є "довірем нації у вихованні й освіті нового покоління", тобто Чепіга піднімає імідж учителя до високого п'єдесталу в суспільстві. Назвемо вимоги, які висував Чепіга до вчителя, так би мовити, якості вчителя: доброта, справедливість, любов, ширість і сердечність, терплячість, небайдужість до переживань і страждань інших, національна свідомість. Усе це – складові цілісного поєднання в роботі вчителя. Учений образно порівнює виховання дітей з вирощуванням дерева: "дерево можна повільно і дбайливо пригнути до землі, спрямувати його ріст, і воно не зламається, можна ж нахилити різко, тоді дерево переломиться. Так із дитячою душею".

І найголовніше: вчений вважав, що педагог має самовдосконалюватися. Я.Чепіга порівнює "життєву ріку" педагогічної діяльності з швидкоплинною рікою. Адже природна енергія людини рухає будь-яким творчим процесом життя. "Стояча вода гниє, – зауважує вчений, – а та, що тече, набираючись сили і міці в боротьбі з перешкодами, власними грудьми прориває собі річище, по якому невичерпно несе себе – чисту, прозору. Повсякчасна праця над собою очищає душу від намулу й життєвого бруду". Ці постулати Я.Чепіги – актуальні й необхідні сучасному учительському загалу.

